

Covid-19 Pandemisinin Dijital Platformlara Yansıması: Ekşi Sözlük Üzerine Bir İnceleme

Susin GÖREN KEKEÇ¹ ve Kübra ŞANLI²

¹Şırnak Üniversitesi, Şırnak MYO, gorenkekec2004@gmail.com, 0000-0002-2881-6867
²Şırnak Üniversitesi, Şırnak MYO, kubrasanli68@gmail.com, 0000-0001-7057-0250

Özet

Bu çalışma, Covid-19 pandemisinin dijital platformlara nasıl yansıdığını konu edinmektedir. Bu bağlamda dijital platformlardan biri olan Ekşi Sözlük üzerinden küresel bir sağlık krizi olarak da nitelendirilen Covid-19 pandemisine yönelik görüşlerin analiz edilmesi amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda, Sağlık Bakanlığı tarafından ilk vakanın tespit edildiği günden sonraki ilk iki ay olan 12 Mart – 12 Mayıs 2020 tarihleri aralığında Ekşi Sözlük'te Covid-19 başlığı altında yer alan yorumlar evreninden yargısal örneklem yöntemiyle belirlenen 839 görüş, araştırmacıya analitik bir bakış açısı sağlayan eleştirel söylem çözümlemesiyle incelenmiştir. Araştırma sanal kamusal alanda sanal kimlikler aracılığıyla pandeminin toplumsal etkilerini okumaya yönelik olması nedeniyle önemli görülmektedir. Nitekim elde edilen bulgular doğrultusunda pandeminin insanlarda kaygı düzeyini arttırdığı ve fiziksel izolasyonun insanları psikolojik olarak olumsuz etkilediği görülmüştür. Ayrıca pandeminin ortaya çıkış nedeni ve seyrine yönelik söylem farklılığı, medya içeriklerinin birbiriyle örtüşmemesiyle ilişkilendirilmiştir. Bu durumun bir diğer nedeni de kullanıcıların farklı dünya görüşlerine sahip olmalarıyla açıklanmıştır. Bu söylemler okunduğunda da ilgili kurumların (Dünya Sağlık Örgütü ve Sağlık Bakanlığı) eleştirildiği sonucuna da varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Covid-19, Dijital Medya, Ekşi Sözlük, Kamusal Alan

Reflection of The Covid-19 Pandemic on Digital Platforms: A Review on Ekşi Sözlük

Abstract

This study deals with how the Covid-19 pandemic is reflected on digital platforms. In this context, it is aimed to analyze the views on the Covid-19 pandemic, which is a global health crisis, in Ekşi Sözlük, one of the digital platforms. In line with this purpose, 839 opinions determined by the judicial sampling management from the universe of comments under the title of Covid 19 in Ekşi Sözlük between March 12 - May 12, 2020, the first two months after the first case was detected by the Ministry of Health, were analyzed with critical discourse analysis method which provided the researcher with an analytical perspective. In line with the findings obtained from this research, which is considered important because it aims to read the social effects of the pandemic through virtual identities in the virtual public space, it has been determined that the pandemic increased the level of anxiety in people, physical isolation made people psychologically pessimistic, and the discourses on the emergence and course of the pandemic are different from each other because the media contents are divergent. Another reason for this difference in discourses is associated with the fact that users have different worldviews. In addition, when these discourses were read, it was concluded that the relevant institutions (WHO, Ministry of Health) were criticized.

Key Words: Covid-19, Digital Media, Ekşi Sözlük, Public Space

Atıf için,

Gören Kekeç, S., Şanlı, K. (2023). Covid-19 Pandemisinin Dijital Platformlara Yansıması: Ekşi Sözlük Üzerine Bir İnceleme. *Namık Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksek Okulu Dergisi*, 5(1), 25-38. doi: 10.56493/nkusbmyo.1226708

1. Giriş

Kuşkusuz ki iletişim teknolojilerindeki gelişmeler beraberinde bireyleri de toplumları da değiştirmekte ve dönüştürmektedir. Günümüzün modern toplumlarının bireyleri, bu değişimin bir sonucu olarak kendi duygu ve düşüncelerini daha fazla ifade edebilme ihtiyaçlarının yanı sıra bunu en hızlı ve kolay yoldan yapabilmenin arayışı içerisindeyler. İşte, yeni medya araçları bir diğer ifadeyle dijital platformlar, bu talepleri karşılayabilecek mecralar olarak büyük rağbet görmektedir. Şöyle ki bu platformlar, insanları keskin çizgilerle birbirinden ayıran sosyo-ekonomik, etnik ve kültürel sınırları ortadan kaldırmakta ve ortak bir paydada birleştirebilmektedir. İnsanlar, herhangi bir toplumsal hareket ve olaya ya da tüm dünyayı ilgilendiren bir soruna ilişkin düşüncelerini, mekân ve zaman sınırının olmadığı bu platformlar aracılığıyla dile getirebilmektedirler. Bu nedenle bu platformların kullanıcılarına sanal bir kamusal alan ortamı sağladığını iddia etmek yanlış olmayacaktır.

Nitekim Habermas'ın kamusal alan tanımı içerisinde gazeteler, dergiler, radyo ve televizyon gibi geleneksel medya araçları da yer almaktadır (2004: 94). Bu bakış açısından hareketle yeni medya araçlarının da kamusal alanın birer uzantısı olduğu ve dijital platformlardan biri olan, katılımcı bir sözlük niteliğindeki Ekşi Sözlük'ün de kullanıcılarına sanal bir kamusal alan hizmeti verdiği düşünülmektedir. Gürel ve Yakın'ın ifadeleriyle:

Geleneksel sözlük anlayışına ilişkin kalıpları yıkan ve çağcıl bir referans kaynağı olarak değerlendirilebilen Ekşi Sözlük; e-sözlük anlayışına paralel bir görünüm arz etmekte birlikte, e-sözlük anlayışının sınırlarını zorlayan ve aşan bir niteliğe sahiptir. Öyle ki Ekşi, doğru kavramının ne denli değişken olabileceğini ve doğruya pek çok farklı açıdan bakılabileceğini ortaya koymaktadır (2007: 203-204).

Dolayısıyla bu dijital platformun, küresel bir sağlık krizi olarak etkileri halen devam eden Covid-19'la ilgili toplumsal etkileri okuyabilmemiz açısından bilimsel olarak değerlendirilmesi yerinde olacaktır. Bu noktada, konuyla ilgili literatüre bakıldığında pandemi ve Ekşi Sözlük bağlamında yapılan çalışmaların mevcut olduğu; ancak pandeminin toplumsal etkilerini Sözlük kullanıcılarının bire bir duygu ve düşünceleri üzerinden okumaya yönelik bir araştırmanın ise henüz yapılmadığı tespit edilmiştir. Bu nedenle, tüm dünyayı etkileyen ve etkisi halen devam eden bu küresel sağlık kriziyle ilgili olarak Ekşi Sözlük üzerinden toplumsal algıya ilişkin bir değerlendirme yapılmaya çalışılması önemli ve değerli görülmüştür. Ayrıca bu söylemler üzerinden pandeminin yorumlanması çalışmanın özgünlüğüne de atıfta bulunmaktadır.

Yukarıdaki ifadeler çerçevesinden hareketle bu çalışmada, araştırmanın konusu eleştirel söylem çözümlemesi yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. Üç aşamadan oluşan çalışmanın birinci bölümünde kamusal alan kavramıyla ilgili bilgilere değinilmiştir. İkinci bölümde ise dijital medya kavramı Ekşi Sözlük'le ilişkilendirilerek açıklanmıştır. Çalışmanın son bölümünde de pandemiye yönelik toplumsal tepkiler, pandemiyle ilgili açılan başlık altında yer alan entry'ler üzerinden yorumlanmıştır.

1.1. Kamusal Alan Üzerine

Kamusal alanın tarihi her ne kadar Antik Yunan'a kadar uzansa da Avrupa'da meydana gelen burjuva devriminin özünde kamusal alanının oluşmasına zemin hazırlayan toplumsal hareketlerin olduğu düşünülmektedir. Daha açık bir ifadeyle bu kavramın çıkışı, ticari alanda sermayeyi elinde bulunduran kesimin, bürokraside yer alan yöneticilerin feodalizme karşı oluşturdukları dirençle olmuştur. Böylelikle, kazanılan haklar siyasi iktidarı elinde bulunduranların güçlerini etkisizleştirmiş ve bu gücün sağladığı yetkilerin paylaşılmasını beraberinde getirmiştir (Çalışkan, 2014: 42). Bir diğer düşünceye göre kamusal alan kavramının çıkışı, demokrasi kavramının sosyal temellerini açıklamak, politik çekişmelerin çözümünü ilintili olarak hem gerçekçi hem de etkili söylemler üretme ihtiyacından kaynaklanmaktadır (Calhoun 1993: 269'dan akt. İşleyen, 2019:21).

Özellikle 20. yüzyıla beraber bu kavramla ilgili tartışmaların odağında üç önemli düşünürün yer aldığı görülmektedir. Bu düşünürler sırasıyla Jürgen Habermas, Hannah Arendt ve Richard Sennet'tir. Habermas ve Arendt, II. Dünya Savaşı'nın vahşet ve yıkımına, faşizmin yenilgisine bire bir tanıklık etmiş olmalarına rağmen kamusal alanı, dinamik, olumsuz taraflarına karşın olumlu değişim ve dönüşümleri de içinde barındıran bir kavram olarak açıklamaktadırlar. Sennet ise II. Dünya Savaşı dönemini, savaşın asıl sorumlusu ve taşıyıcısı olan kamusal insanın çöküşü şeklinde özetleyerek, kamusal alan kavramına olumsuz bir anlam yüklemektedir (Zıraman, 2018: 19).

Yine Sennet'e göre "kamu" insanların ailelerinin ve yakın arkadaşlarının dışında olan yaşam şeklini temsil etmektedir. Burada birbirinden değişik, etnik kimliğe, kültüre, dünya görüşüne ve toplumsal dinamiklere sahip oluşumlar bulunmaktadır ve bu oluşumlar er ya da geç karşılaşacaklardır. Söz konusu olan bu kamusal yaşamın merkezinde ise büyük şehirler vardır (1996: 33).

Hannah Arendt'e İnsanlık Durumu adlı eserinde şu ifadeleri kullanmaktadır.

"kamu [alanın]da gözüken her şey herkes tarafından görülebilir ve duyulabilir olduğu ve mümkün olan en geniş aleniyete sahip olduğu anlamına gelir. Bizler için gerçekliği oluşturan görünüşdür- tarafımızdan olduğu kadar başkalarının da görülen duyulan şey" (2013:92).

Daha açık bir ifadeyle Arendt'in kamusal alanı, bireylerin özel alanlarından çıktıkları, birbirlerinin farklılıklarının görülebildikleri ve iletişimde bulunarak artık hem kamusal hem de siyasi öznel olarak edilgen olmadıkları bir anlamın karşılığıdır

(Sarıbay, 2000: 6). Yine benzer bir tespitte göre kamu-özel alan dikotomisi bireylerin, özel alanlarının (aile hayatlarının) dışında kalan ve kamusal alan olarak nitelendirilen yerde, yurttaş olma özellikleriyle eylemde bulunarak kamusal bir işlev görmeye başlamalarıyla ortaya çıkmıştır (Koç, 2015: 92). Böylelikle, özel hayatlarının dışında da var olma ihtiyacı duyan yurttaşlar, edilgen olmaktan da çıkmakta herkese açık olan kamusal alanda özne olarak ötekiyle etkileşime geçmektedirler.

Habermas ise kamusal alanla ilgili tartışmalarda daha farklı bir yere sahiptir. Bu konuyla ilgili bilinen eseri de Kamusal Alanın Yapısal Dönüşümü adlı kitabıdır. Habermas bu eserinde kamusal alanın varlığını “kamuoyuna benzer bir şeyi” ortaya çıkartabilmesine bağlamaktadır. Bunun için de “şehirli vatandaşların, burjuvaların ve eğitimlilerin cumhuriyetini aşan bir okur topluluğunun, okumakla kalmayıp, okuma alışkanlığını düzenli neşriyata uydurmasına olanak veren bir “kamusal iletişim ağı”nın olmasını zorunlu kılar (Zıraman, 2018: 23). Bu kamusal iletişim ağı, yurttaşların özel alanlarından çıktıkları, bir arada toplanarak etkileşimde buldukları, konuşarak ve tartışarak eylemde buldukları alandır. Kamusal alandaki etkileşim, iletişim araçlarıyla yayılarak bir kamuoyu meydana getirecektir. İşte tam da bu noktada medya ve kamusal alan ilişkisinden söz etmek gerekiyor. Çünkü medya kamusal alanın mühim bir parçası olarak kamusal alanda yapılan eylemlere olanak tanıyan bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır (Olgun, 2017:46).

Yine Habermas’ın ifadesiyle,

Yurttaşlar ancak, genel yarara ilişkin meseleler hakkında kısıtlanmamış bir tarzda, yani toplanma, örgütlenme, kanaatlerini ifade etme ve yayınlanma özgürlükleri garantilenmiş olarak tartışabildiklerinde kamusal bir gövde biçiminde davranmış olurlar. Bu tür bir iletişimin daha genel bir kamusal gövde içerisinde gerçekleşmesi, bilginin muhataplarına aktarılmasını ve onların etkilenmesini mümkün kılacak özgül araçları gerektirir. Günümüzde gazeteler, dergiler, radyo ve televizyon kamusal alanın iletişim araçlarıdır (2004: 95).

Kitle iletişim araçlarındaki değişim ve dönüşümün beraberinde kamusal alanın yapısını değiştirdiği ortadadır. Benzer bir ifadeye göre modern dünyadaki değişim ve dönüşüm kitle iletişim araçlarıyla beraber kamusal alanın içeriğini de dönüştürmüştür. Şöyle ki medya, kitlelerin birbirleriyle ilgili bilgilerini fazlaştırırken, mekân ve zamana endeksli fiili bağ kurmayı ortadan kaldırmıştır (Sennett,1996: 352).

Bu değişimle beraber Habermas’ın merkeze yüz yüze iletişimi koyduğu kamusal alanın tanımı da dönüşmüştür. Artık sınıfsal temelli burjuva kamusal alanının yerine çoğulcu kimlikleri içinde barındıran bir kamusal alan kavramı mevcuttur. Bu bağlamda Wilhelm, bu dönüşümü sanal kamusal alan olarak nitelendirmektedir. Yine Wilhelm’e göre yeni kamusal alanda sanal etkileşimler ve etkinlikler daha fazladır. İnternet aracılığıyla siyasal katılım artmakta ve bireyler seslerini daha fazla duyurabilmektedirler. Sanal kamusal forumlar ve haberleşme ağlarıyla toplumsal müzakere yeniden canlanmıştır. Benzer bir tespitte bulunan Sunstein, kamusal forumu üç fonksiyon halinde açıklamıştır. Bu üç temel fonksiyonu, insanların fikirlerini geniş kitlelere ulaştırabilmeleri, seslerini heterojen kitlelere duyurabilmeleri bunların yanı sıra tepkili oldukları kişilere ve kurumlara ulaştırabilmelerine imkân sağlaması şeklinde sıralamaktadır (Şener, 2006: 66). Benzer bir diğer ifade de yukarıdaki tespitleri doğrular şeklindedir. Söz konusu kamusal alan, internet ve internet tabanlı oluşumlar olduğunda ki bu mecralar belirli oranda iktisadi ve siyasi gücü elinde bulunduran kesimler tarafından yönetilse de alternatif ve öteki olan muhalif kamulara da söz hakkı tanımakta, bu alanlardaki sesleri görünür kılabilmektedir (Dursun ve Yıldız, 2022:13).

2. Dijital Medyanın Kamusal Alanı: Ekşi Sözlük

Kuşkusuz ki yeni medya kavramının gündelik yaşam pratiklerimizde meydana gelen değişim ve dönüşümdeki payı yadsınmaz. Bu değişim ve dönüşümlerden birini de yeni medyanın, geleneksel medya alıcısının edilgen olma halini özneye dönüştürmesi olarak ifade etmek yanlış olmayacaktır. Daha açık bir ifadeyle coğrafyaya, mekâna ve zamana sıkıştırılan tek taraflı iletişim yerini etkileşime dayalı, geri bildirimlere açık bir iletişim biçimine bırakmıştır.

Miskinov, internetin e- müzakere yoluyla, geleneksel medyanın yukarıdan aşağıya işleyen ve alıcının iletişim sürecinde pasif ve nesne olma halini sona erdirdiğini ifade etmektedir (2010: 64). Bu durumda alıcı artık yukarıdan gelen mesaja aşağıdan müdahale olanağı bulmakta, mesajın içeriğine tepki verebilmekte ve kaynağın doğruluğunu sorgulayabilmektedir.

Ayrıca, Miskinov kaynak ve alıcı arasındaki bu dönüşümün kamusal alan ile özel alan arasındaki ayrımı da etkilediğini ve değiştirdiğini belirtmektedir:

“Çevrimiçi kamusal müzakere gündelik yaşamın yeni bağlamında ortaya çıkar ama mevcut toplumsal çerçeveden ve geleneklerden bağımsızdır. Çevrimiçi vatandaş etkileşimi ve tartışma, mevcut siyasal iletişim sistemlerini genişletir ve çoğullaştırır. Böylelikle sosyopolitik meseleler sadece siyasal seçkinlerin kaygısı olmaktan çıkar ve herkesin meselesi haline gelebilir” (2010: 64’ten akt. Binark, Özçetin ve Tümay Arslan, 2012: 54).

Bu minvaldeki bir diğer görüşe göre de internet geleneksel medyaya göre daha katılımcı ve eşitlikçidir. Çünkü internet ya da dijital ağlar, bireye kendisinin var etmediği bütün kimliklerinden arındırarak, yeni bir benlik inşa etmesine imkân vermektedir. Bireyin kendi isteği ve tercihi ile inşa ettiği bu kimlik farklı formlara dönüşebilecek kadar da esnek (Binark, Özçetin ve Tümay Arslan, 2012: 54).

İnternet, alternatif medya kanallarına referans olmakta ve geleneksel medyanın tek yönlü bilgi aktarıcı olma özelliğini değiştirmektedir. Bu durum özellikle 1990'lı yıllarla beraber internet teknolojilerindeki gelişmelerin medya-toplum-siyaset üçgeninde, internetin bireyler özelinde siyasal katılıma katkı sağlayabileceği şeklinde iyimser görüşlerin de ortaya çıkmasına neden olmuştur. İnternetin hem bilginin kaynağını hem üreticisini hem de tüketicisini aynı uzamda bir araya getirebilmesinin ve böylelikle alıcının da üretime dâhil edilmesinin beraberinde demokrasi kültürüne katkı sağlayacağı ileri sürülmüştür (Arslantürk ve Turgut, 2015: 58).

Dolayısıyla, internetin kullanıcılarına bir kamusal alan sunduğu iddiası; ağ olarak etkileşime açık olmasına, zaman ve mekân bağımlılığını ortadan kaldırmasına bu nedenle de iletişimsel ve siyasal katılımı engelleyen unsurları aza indirgeyebilmesiyle ilişkilendirilmiştir. Haliyle, kullanıcılar bu alanda sanal bir sosyal kimlik inşası oluşturabilmektedirler (İşleyen, 2019: 54).

Bu nedendir ki dijital dönüşüm olarak da adlandırılan yeni medya ile ilgili Castells'in sanal ağlar üzerinden insanların oluşturduğu kamusallıkla ilgili tespiti de dikkate değerdir.

Her şey internetteki sosyal ağlarda başladı, çünkü bunlar tarih boyunca, iktidarların dayanağı olarak iletişim kanallarını tekelleri altına almış hükümetler ve şirketlerin kontrolünün büyük ölçüde dışında kalan özerklik alanlardır. Bireyler üzüntü ve umutlarını internetin serbest kamusal alanında paylaşarak birbirleriyle bağlar kurarak, çok sayıda varoluş kaynağından projeler hayal ederek kişisel görüşlerinden ya da örgütsel bağlılıklarından bağımsız olarak ağlar oluşturdular... (2012:17-18).

Bu sosyal ağların bir uzantısı olan dijital sözlüklerin yazarları da genel itibariyle sorgulayan, eleştiren ilgili konuları farklı bakış açılarıyla değerlendiren kişilerden oluşmaktadır. Muhafif bakış açısına sahip kişilerin çoğunlukta olduğu dijital tabanlı bu sözlüklerde kullanıcılar, belirli bir konu, olay ve olgu üzerinden sosyalleşerek bu platformlar aracılığıyla duygu ve düşüncelerini paylaşarak, kendi kamusal alanlarını oluşturmaktadırlar (Yücel, 2017: 128).

Nihayetinde Ekşi Sözlük'te enformasyonun üreticisi ve tüketicisi tarafından eş-zamanlı ve eş-uzamlı olarak üretilmesi ve bu enformasyonun kutsal şeklinde değerlendirilmesi, hakikatin tekçil kavramlarının irdelendiği ironik bir dile referans oluşturmaktadır. Dolayısıyla Ekşi Sözlük kullanıcılarının gerçekleşmesi zor özelemleri[ne] ve kendilerinde daha geniş sınırları olan toplum içindeki yerlerinin belirsizliğin neden olduğu sorunlara kolektif bir çözüm bulmak için bir araya toplanmış kişilerden meydana gelmekte, bu özelliği nedeniyle yeni medya özelinde bir alt kültür oluşturmaktadır (Arslantürk ve Turgut, 2015: 63-64).

Ekşi, Sedat Kapanoğlu tarafından 15 Şubat 1999 tarihinde kurulan, gittikçe popülerleşen, kullanıcılarının kendilerine özgü oluşturduğu bir dünyada ve kültürde diğer dijital mecralarda faaliyet gösteren sözlük konseptlerinin dönüşümüne de aracılık eden bir mecraya haline gelmiştir. Konu ve konsept sınırının olmadığı, her türlü durum veya kişiyle ilgili bilgi, haber ve yorum niteliğindeki ifadeleri barındıran Ekşi Sözlük, sözlüğün yazarları aracılığıyla entry -giriş veya kayıt- ile metin içerisinde bulunan bağlantılar ve 'bakınız' şeklinde verilen linkler nedeniyle sonsuz çağrışımlara açık bir dijital mecradır (Gürel ve Yakın, 2007: 204). Ekşi, oluşturmuş olduğu bu alt kültürde, bilginin doğruluğunu sorgulamanın yanın da toplumu bire bir etkileyen birçok tabu ve değerinde eleştirebileceğini, tartışılabileceğini ve bunun da kendine has bir jargonla yapılabileceğini kanıtlamış dijital bir sözlük olma özelliği taşımaktadır.

Ekşi yazarlarının sıradan vatandaşlar olarak gündemdeki konuları farklı bakış açılarıyla yorumlamaları Sözlük'ün ülkenin toplumsal değişim ve dönüşümüne tanıklık ettiğini de göstermektedir (Gürel ve Yakın, 2007: 204).

Sonuç olarak, Ekşi Sözlük bu çalışmada yukarıda yer alan tespitler bağlamında değerlendirilmektedir. Çünkü bu sözlük kullanıcılarının tercihlerine ve önem derecesine göre hem gündelik hayatın olağan akışı içerisinde dolaşımda olan işleyişe hem de toplumsal olaylara ve politik konulara yönelik bir gündem oluşturma özelliğiyle kendi kamusal alanını oluşturabilen bir dijital platform özelliği taşımaktadır. Ayrıca Sözlük'ün toplumsal belleğe yönelik bilimsel açıdan önemli veriler içeriyor olması nedeniyle tarihi doküman olmanın yanı sıra sosyoloji ve psikoloji gibi diğer bilim dallarına da referans olabileceği düşünülmektedir.

3. Araştırmanın Metodolojisi

3.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Çalışmanın bu bölümünde küresel bir salgın olan ve dünyayı bir anda etkisi altına alan Covid-19, yeni medyanın sanal kamusal alanlarından biri olarak da adlandırılan Ekşi Sözlük üzerinden yorumlanacaktır. Bu çalışmada yeni medyanın bir diğer ifadeyle, dijital medyanın önde gelen platformlarından biri olan Ekşi Sözlük üzerinden salgının toplumun çeşitli kesimleri tarafından nasıl algılandığı, toplumsal etkilerinin neler olduğunun ortaya konulması amaçlanmaktadır. Yine bu çerçevede pandeminin toplumsal etkilerini Sözlük kullanıcılarının bire bir duygu ve düşünceleri üzerinden okumaya yönelik olması bu çalışmanın önemini ortaya koymaktadır.

3.2. Araştırmanın Yöntemi Kapsam ve Sınırlılıkları

Bu çalışma T. Van Dijk'in eleştirel söylem analizine dayanmaktadır. Nitekim bu analiz önceliği toplumsal sorunlara ve politik konulara vermektedir. Bu analiz türü toplumsal ve siyasi olaylara dayanmaktadır (Özer, 2015: 202). Başka bir anlatımla, eleştirel söylem çözümlemesi dili söylem olarak çözümlemekte ve dili toplumsal sürecin önemli bir ögesi olarak kabul etmektedir (Fairclough ve Graham, 2020: 150). Söylem analizinin temelinde yorumlama vardır. Bu yöntemde önemli olan söz konusu bir olaya ilişkin kesin yargılara varmak yerine mevcut bilgiye farklı pencerelerden bakarak bununla ilintili inanç, tutum ve davranışları belirleyen söylemleri, tarihi ve toplumsal bir çerçevede değerlendirmektir (Çelik ve Ekşi, 2008: 109-110). Nitekim bu çalışmada, eleştirel söylem çözümlemesinin araştırmacıya sunduğu analitik bakış açısından yararlanılacaktır. Özdemir'in de ifade ettiği şekliyle, araştırmacı bu analiz yönteminde tek bir disiplinle kendisini sınırlamamakta, diğer disiplinlerden de faydalanmaktadır. Bu yöntem, teorik ve analitik olarak farklı söylem çözümlemesi modellerinden oluşmaktadır (2015: 84). Bu bakış açısından hareketle, yeni medyanın popüler platformlarından biri olan Ekşi Sözlük'te Covid-19 başlığı altında 12 Mart -12 Mayıs 2020 tarihleri arasında yapılan 839 yorum analiz edilmiştir. Ayrıca bu çalışmanın metodolojisi ilgili çalışmalardan yararlanılmıştır. (Taşçıoğlu ve Kekeç, 2018: 445-450, Armağan ve Deniz, 2012: 69-88; Yazıcı, 2016: 115-136; Dede Özdemir, 2015: 80-103).

Konuyla ilişkin başlıkta 1283 entry (giriş) sayfası mevcuttur. Bu araştırma kapsamında belirlenen tarihler aralığında ise 90 entry (giriş) sayfası yer almaktadır. Araştırma konusunun amacına uygun olarak da yargısal örnekleme yönteminden yararlanılmıştır. Araştırmacının önceliği, bir diğer adı amaçsal örnekleme de olan bu yöntemde evrendeki çeşitlilik içerisinde kendi varyasyonlarına uygun olanı belirleyerek bu çeşitliliği en doğru temsil edecek örnekleme belirlemektir (Baltacı, 2018: 245). Bu doğrultuda, ilgili tarihler arasında yapılan 839 yorumdan evrenin tamamını yansıtabileceği düşünülen 583 Ekşi Sözlük yorumu çalışmanın örnekleme olarak belirlenmiştir. Araştırmanın sınırlılığı incelenen tarihlere dayanmaktadır ve bu süre 62 gündür. Ayrıca Sözlük yazarlarının yorumları referans alındığından yorumlarda karşılaşılan dil bilgisi hataları ile anlaşılır olmayan ifadeler araştırmanın bir diğer sınırlılıkları arasında değerlendirilmiştir. Covid-19'a yönelik yorumlar analiz edilirken, salgının bireysel ve toplumsal etkilerini okumaya yönelik olarak yorum yapıp yapılmadığı, çalışmanın amacına uygun olarak aşağıdaki sorular referans alınarak yapılmıştır.

Bir diğer önemli husus şu ki konuyla ilgili olarak örnekleme dâhil edilmeyen 256 yorum ise araştırma kapsamında oluşturulan kategorilerden herhangi birine dâhil edilemediği için örneklemin dışında kalmıştır.

Tablo 1: Çalışmanın Amacına Yönelik Oluşturulan Sorular

Sorular?	
1	<i>Ekşi Sözlük</i> kullanıcıları Covid-19 sürecinin yönetimine ilişkin ilgili kamu, kurum ve kuruluşlara yönelik eleştirel yorumlarda bulunmuşlar mıdır?
2	<i>Ekşi Sözlük</i> kullanıcıları, Covid-19'un ortaya çıkış nedeni ve süreçle ilgili olarak bireysel ve toplumsal anlamda öz eleştiride bulunmuşlar mıdır?
3	<i>Ekşi Sözlük</i> kullanıcıları, Covid-19'u ciddi bir sağlık sorunu olarak mı görmektedirler?

Tablo 1: Çalışmanın Amacına Yönelik Oluşturulan Sorular (devamı)

4	<i>Ekşi Sözlük</i> kullanıcıları, <i>Covid-19</i> 'un ortaya çıkış nedeni, salgının seyrine yönelik bilgiler ve alınması gereken tedbirlere yönelik oluşan bilgi kirliliğiyle ilgili medyayı mı sorumlu tutmaktadırlar?
5	<i>Ekşi Sözlü</i> kullanıcıları, <i>Covid-19</i> 'dan korunmak ve salgının yayılımının önlenmesiyle ilgili olarak alınan tedbirler hakkında neler düşünmektedirler?
6	<i>Ekşi Sözlük</i> kullanıcıları, <i>Covid-19</i> 'la ilgili düşüncelerini ifade ederken cinsiyetçi söylemlere başvurmuşlar mıdır?
7	<i>Ekşi Sözlük</i> kullanıcıları, <i>Covid-19</i> 'un ortaya çıkış nedenini komplo teorileriyle ilişkilendirmişler midir?
8	<i>Ekşi Sözlük</i> kullanıcıları, <i>Covid-19</i> 'da ilgili düşüncelerini ifade ederken ırkçı söylemlere başvurmuşlar mıdır?

Tablo 1.de yer alan 7. ve 8. sorular, kullanıcıların fikirlerini ifade ederken kullandıkları dil üzerinden yapılandırılarak oluşturulmuştur. Nitekim yorumlar analiz edilirken bazı kullanıcıların fikirlerini cinsiyetçi ve ırkçı söylemlerle dile getirmeyi tercih ettikleri görülmüştür. Bu yorumlar üzerinden de toplumda hâkim olan eril bakış açısı ve ötekine karşı olan tutumla ilgili önemli veriler elde edilebileceği düşünülmüş ve bu tespitin de belirtilmesi gerektiği yargısına varılmıştır.

4.3. Bulgular ve Değerlendirme

Tablo 2'de ilgili konuya yönelik entry'lerin (giriş) analizi bulunmaktadır. Çalışmanın amacı çerçevesinde oluşturulmuş sorular üzerinden her kategoriye ait Sözlük'te yer alan yorumlar yine tablolar oluşturularak verilmiştir. Ekşi Sözlük entry'lerinde büyük harf kullanılmamaktadır. Entry'ler aslına uygun şekilde yazılmıştır (Yazıcı, 2016: 125).

Pandemiye ilişkin Ekşi üzerinden ifade edilen duygu ve düşünceler okunduğunda Sözlük'ün her kesime hitap eden bir mecra olduğu görülmüştür. Etnik köken, cinsiyet, eğitim ve sosyo- ekonomik durum gibi parametrelerin oluşturduğu farklılıklar, açık bir şekilde yazarların yorumlarında kullandıkları dil ve üsluba da yansımaktadır. Yorumların analizine bakıldığında pandemiyle ilgili tepkilerin çoğunlukla eleştirel mahiyette olduğu bunun yanı sıra kullanıcıların her türlü bilgiyi ve haberin doğruluğunu sorgulayarak sanal bir kamusal alan meydana getirdikleri sonucuna varılmıştır.

Nitekim Gürel ve Yakın da bu fikri destekler nitelikte görüş dile getirmişlerdir. Sözlük üzerinden küresel ve yerel her türlü konuya ve olaya dair yapılan yorumlar yaşadığımız dünyaya ve ülkeye dair gerçek verileri içermektedir. Heterojen kimliklerin bulunduğu bu mecra kamusal bir yapıya sahiptir (2007: 204).

Ayrıca Rasmussen, kamusal alanın temsili yönü açıklarken, kamusal alanın olabildiğince heterojen olan kimlikleri içine alan kültür mozaığı yapısına atıf da bulunmakta ve bunu dijital medya ile ilişkilendirmektedir (Binark, Özçetin ve Tümay Arslan, 2012: 54). Dolayısıyla, Ekşi Sözlük'ün, hayatın gerçeği ile bire bir ilintili, insani her tür durumun, olayın, olgunun tartışılabildiği, sorgulanabildiği ve merkezinde her kesimden insanın olduğu bir dijital mecra olarak, kendi kamusal niteliğini ortaya koyduğunu iddia etmek yanlış olmayacaktır.

Tablo 2: Yorumların Dağılımı

SN	Yorumların Analizi	Adet
1	Pandeminin ortaya çıkışı, pandemi sürecinin iyi yönetilmediği ve pandemide alınan tedbirler ile uygulanan tedavilere ilişkin farklı söylemlerin olduğuna dair kurumlara yönelik eleştirileri kapsamaktadır.	142
2	Pandeminin ortaya çıkış nedeni ve uyulması gereken tedbirlere karşı oluşan rehaveti, bireysel ve toplumsal sorumsuzlukla ilişkilendiren yorumları kapsamaktadır.	168
3	Pandemi sürecini ilk andan itibaren dikkatle takip eden, işin ciddiyetinin farkında olmakla beraber korkuya, paniğe ve umutsuzluğa kapılan kullanıcı görüşlerini kapsamaktadır	78

Tablo 2: Yorumların Dağılımı (devamı)

4	Pandeminin çıkış nedeniyle ilgili çelişkili söylemlerin olmasını, pandeminin seyrine ve bu süreçte alınması gereken tedbirlere yönelik oluşan bilgi kirliliğinden, medyayı sorumlu tutan yorumları kapsamaktadır.	76
5	Pandeminin bir an önce bitmesini aşının bulunmasına ve bu süreç zarfında yapılması gereken en önemli eylemin, bireylerin alınan tedbirlere uygun hareket etmeleri gerektiğini savunan görüşleri içermektedir. Bununla beraber pandemiden çıkış yolunun toplumsal duyarlılığa bağlı olduğunu savunan yorumları da kapsamaktadır.	37
6	Pandemiyle ilgili her türlü duygu ve düşüncenin cinsiyetçi söylemlerle ifade edildiği görüşleri kapsamaktadır.	33
7	Pandeminin ortaya çıkış nedenini sonrasında bireysel, toplumsal ve dünya düzeni açısından olabilecek her türlü değişimi, kompto teorileriyle ilişkilendiren görüşleri kapsamaktadır.	32
8	Pandemiyle ilgili her türlü duygu ve düşüncenin ırkçı söylemlerle ifade edildiği görüşleri kapsamaktadır.	17
Toplam		583

Tablo 3: İlgili Kamu Kurum ve Kuruluşlara Yönelik Yapılan Yorumlar

1	“hakkında ciddi soru işaretleri bulunan virüs. tehlikeli olduğu malum hepimiz biliyoruz ancak neden halk panik yaparken tedavi yöntemlerinde radikal kararlar alınmıyor? neden standart prosedürler izleniyor? neden hiçbir şey açıklanmıyor evden çıkmayın dışında? kendisi yayılmadan, paniği yayıldı. medyanın anlaşılabilir ancak, dünya sağlık örgütünün neden bu kadar atak ve heyecanlı olduğu konusunda şüphelerim var”
2	“test sonuçlarının çok geç çıktığı bir salgın hastalıktır (bkz: öldükten sonra gelen covid-19 test sonucu ”
3	“ilk vakada, ilk 5,10 hadi 100 vakaya kadar “yurtdışı teması” saçmalığını anlarım da, salgın ülkenin her tarafına yayılmışken şikayet ile gelen hastaya test yapmak için “yurt dışı teması” olup olmadığı saçmalığını sormaya devam ederek ne yapmaya çalışıyoruz anlamıyorum yurt dışısı mı kaldı bu işin, almanya’dan gelen birini türkiye’de bulunandan daha riskli yapan birşey kalmadı, işin en başı için geçerli olan bu durum şu an tamamen anlamsız.”
4	“(bkz: türkiye’de corona virüsün görüldüğü iller) türkiye’deki 5 vakanın hangi illerde bulunduğu hükümet tarafından açıklanmasa da ortaya çıkmış gibi görünüyor...”
5	“yayılması çok hızlı olan bir virüs. neden inatla çalışan insanları işlerine yolladığımızı anlamıyorum. okullar, cafeler, tiyatrolar, camiler, gece kulüpleri tehlikeli de her gün tıkiş tikiş servisle işe gidip, onlarca toplantıya katılmak tehlikesiz mi?”

583 yorumun 142’si bu kategoriyle ilgilidir. Kullanıcılar, bazı soruların cevaplarını ilgili kurumlardan tam olarak alamadıklarını dile getirmektedirler. Başta DSÖ olmak üzere her ne kadar açık bir şekilde ifade edilmese de Sağlık Bakanlığı ve İçişleri Bakanlığı’nın da yorumların alt metninde eleştirildiği görülmüştür. Bu yorumlara bakıldığında tam da Sözlük’ün taşıdığı niteliklere uygun olarak yazarların pandemiyle ilgili sorgulamalarda buldukları ve süreci eleştirdikleri söylenebilir. Son kertede bu yorumların sayısız insanın duygu ve düşünceleriyle örtüşmediğini iddia etmenin iyimser bir yaklaşım olacağı düşünülmektedir.

Tablo 5: Pandeminin Ciddiye Alınması Gerektiğini İçeren Yorumlar (devamı)

4	“çok panik yapılıyor diyen insanların henüz idrak edemediği şey şu; diyelimki önlem almadınız, alamadınız. hastalık 6 ayda nüfusun %70 ine bulaştı. bu hastaların %20 si hastanede bakım istiyor. toplam nüfusun %14 üne tekabül eder. bunların da %25’i yoğun bakıma ihtiyaç duyar. toplam nüfusun %3,5i çok kaba bir hesapla 10 gün icu da kalırsa sürekli olarak nüfusun %0,55 i sadece korona nedeniyle yoğun bakımda olacak demek. bu da yaklaşık 400.000 yoğun bakım ünitesi demek. izole. hah işte yatacak yoğun bakım ünitesi bulamayan da sizin ananız, babanız, neneniz olacak. o yüzden yıkayın elinizi, hastaysanız da evinizden çıkmayın. hasta etmeyin adamı...”
5	“orta çağdaki hastalık salgınlardan bu yana tüm dünya genelinde insanlığı bu derecede korkutan başka bir salgın hastalık olmamıştı bu güne dek. kısa sürede tüm dünyaya bu denli hızlı bir şekilde yayılması resmen bir kaos yarattı. sadece insan sağlığını değil, ülkelerin toplumsal yaşamlarını, sosyo-ekonomik düzenlerini değiştirdi. umarız kısa sürede biter bu kabus. 2020 yılına damga vuran bir illet.”

Tablo 5’te yer alan örnekler pandeminin ciddiye alınması gerektiğini içeren görüşleri kapsamaktadır. 583 yorumun 78’ini oluşturan bu kategoride, pandeminin insanlarda oluşturduğu fiziksel tahribatın yanında nasıl bir ruhsal bir çöküşe de yol açtığı açıkça görülmektedir. Yazarlar sadece kendileri için endişelenmemekte ayrıca yakınları için de kaygılanmaktadırlar. Yorumlardan da anlaşılacağı üzere salgını kaptıktan sonra olabileceklerden endişelenenlerin yanında bulaşma kaygısı taşıyanlar da panik halindedir.

İnsanları ve toplumları pek çok nedenden dolayı etkileyen bu salgın, sosyal bir olgu olma özelliği de taşımaktadır. Bunun nedeni ise salgınların bireyler üzerinde oluşturduğu tehdit algısının çoğalmasıyla, normal durumlarından çok farklı olarak değişik davranışlarda bulunmalarıdır (Gencer:1063). Nitekim Ekşi Sözlük bağlamında yorumlar üzerinden yola çıkıldığında salgının sosyal bir olgu olarak insanlar üzerinde ciddi etkileri olduğu görülmektedir.

Tablo 6: Medyaya Yönelik Eleştiri İçeren Yorumlar

1	“televizyonlarda bu virüs ile ilgili yalan yanlış bir ton bilgi sahibi olmak yerine sciencedirect adlı bu muhteşem siteden kendisi hakkında makaleler okuyabilirsiniz. hem de belli bir süre ücretsiz olarak.”
2	“sözün özü: önleminizi alın, şu telefonları elinizden bırakıp televizyonları kapatın. kendinize biraz zaman ayırıp ailenizle olun. sağda solda (bkz: komplo teorileri) okuyup kafayı yemeyin. sakın olun ya biraz...medya elştirisi “
3	kendisi hakkında medyada aslı astarı olmayan pek çok haber dolaşmakta ve insanlar neye inanacaklarını şaşırırmaktalar. covid-19 hakkında önemli ve doğru bilgilerden bazılarını vereyim:...”
4	“hakkında inanılmaz bilgi kirliliği olan virüs çeşidi. edinebildiğim bilgileri özetliyorum...düzgün bir analiz okumak isteyenler için: https://medium.com/...e-dans-tomas-pueyo-f651bad4dc61 ”
5	“daha önce de bahsettiğim gibi çalışması yayınlanmamış sadece gazete haberlerinde yer alan etkenlere itimat edilmemesi gereken hastalık.”

---

583 yorumun 76’sı medyadaki bilgi kirliliğinden rahatsız olduklarını ifade eden yorumlardan oluşmaktadır. Ayrıca yorumlardan yola çıkıldığında dikkate değer bir durum tespit edilmiştir. Sözlük pandemiyle ilgili duygu ve düşünceleri, tepkileri ortaya koyan bir mecra olmanın yanı sıra kullanıcıların birbirlerine görüş sunduğu, başka mecralardan edinmiş oldukları bilgileri kaynak göstererek, link vererek kendi aralarında paylaştığı bir haber sitesine de dönüşmüştür. Bu noktada Ekşi’nin başlı başına bir haber kaynağı olma yolunda da ilerlediği ifade edilebilir. Ayrıca gösterilen kaynaklar ve verilen linkler yazarların dünya görüşüne göre de değişmektedir.

Tablo 7: Bireysel ve Toplumsal Duyarlılığı İfade Eden Yorumlar

-
- 1 “çok fazla iyileşen hasta var. antikor tedavisi ve aşı geliyor demektir bu. biraz daha dişimizi sıkıp, izolasyona devam büyük insanlık bu sıkıntının da üstesinden gelecektir.”
- 2 “bu salgının bitmesinden ziyade azalması için izole, karantina ve sokağa çıkma yasağı şart. en iyimser cevap ile 10 haftalık bir izole hayatı, ev hayatı gerekiyor. ilaç ile tedavi edilip enfekte sayısı azaltılmalı. henüz hastalık atlatan bir ilaç veya tedavi yok. son temiz çözüm aşı olacaktır ama aşının hemen olması hiç kolay değildir. tek duamız virüsün mutasyona uğrayıp bulaşıcı özelliğini kaybetmesidir. sars 1 virüsü de öyle oldu.”
- 3 “salgının hız kesmesi inşallah tüm dünya bireylerinde büyük rehavete yol açmaz. uzmanların söylediği tek şey vardı. "virüsü yok edemeyiz. biz salgını zamana yaymaya çalışıyoruz. hastalar yığılmadan rahat rahat tedavi imkanı bulmaları için uğraşıyoruz." aşı bulununcaya kadar bireysel olarak azami tedbir gerektiğinin unutulmaması lazım.”
- 4 “2020 yılını tüm dünyaya zehir eden virüstdür her musibette bir hayır var derler ya, bu lanet virüsün hayrı da tüm dünyaya temiz olmayı öğretmesi, herkesin hayatta eşit olduğunu göstermesi ve çevre kirliliğinin en aza inmesi oldu. umarım bu salgın bittikten, her şey normale döndükten sonra da insanlar tüm bunları hatırlayarak yaşar.”
- 5 “henüz onaylanmış bir tedavisi olmayan hastalık. dolayısıyla orada burada haddi olmayarak tedavi/ilâç önerisinde bulunanlara kulak asmamak gerekiyor. adı geçen pek çok ilâç var ama bunların kesin olarak işe yaradığına dair henüz kesin veriler mevcut değil. iyilik yapayım derken durumu daha da kötüleştirebilirsiniz. işin ehli doktorların ve bilim insanlarının uyarılarına uyun, gerisini onlara bırakın.”
-

583 yorumdan 37'sini oluşturan bu kategori pandemiyle ilgili herhangi bir kamu kurumu ve ülkenin suçlanmadığı iki kategoriden biridir. Bireysel duyarlılığın fazlasıyla hissedildiği bu yorumlar da çözüm aşı bulununcaya kadar ilgili kurumların aldığı her türlü tedbire göre hareket edilmesi gerektiği şeklinde dile getirilmiştir. Yazarların, pesimist bir bakış açısından çok iyimser bir yaklaşımla ele aldıkları bu süreç Sözlük'ün heterojen kimlikleri içerisinde barındıran özelliğini bir kez daha gözler önüne sermektedir.

Tablo 8: Cinsiyetçi Söylemler İçeren Yorumlar

-
- 1 “doğanın, siz çok çoğaldınız; hem dünyanın da ırzına geçtiniz deme şekli”
- 2 “ırısıpı çıkığı bir çinli yarasa yedi diye bana da bulaşacak virüs. bu ne demek? yarasa yedim etiketi amk. kendimden tiksilmeye başladım virüs bana da bulaşırsa yarasa yemek gelicek aklıma sürekli aq. binevi taciz duygusu yaşıycam lan”
- 3 “senin ben aq! başka dertlerden doktora gidemiyoruz, sosyal hayat bitti, evden çıkamıyoruz evden, ev yahu!? hayat düzenimi altımdan halı gibi çektin aq yeşil sıçanı. her şeye rağmen aşırı rahat tayfa da var. tatile giden, avm gezen, korkmadan kuaföre giden, bakkaldan aldığı cipsi silmeden yiyen.. bazen düşünüyorum anormal olan ben miyim diye ?”
- 4 “bi şekilde atlatılacak olan pandemi ancak çin nasıl bişeydir yahu; akademik, teknolojik, insan gücü.. artık aklınıza ne geliyorsa. nasıl bi hırstır amk”
- 5 “aklıma çoğunlukla komplo teorisi kıvamında şeyler getirendir. nedendir bilemiyorum, bi itlik seziyorum bunun etrafında istemsizce...”
-

583 yorumun 33'ünü içeren bu yorumlarda, kaygı, panik stres gibi her türlü olumsuz duygunun, kadın bedeniyle ilişkilendiren, bel altı söylemler üzerinden dile getirildiği tespit edilmiştir. Dil toplumsal algının bir izdüşümüdür. Dolayısıyla, Sözlük yazarlarının cinsiyetçi söylemleri nasıl bu kadar rahatlıkla kullanabildikleri sorusu üzerinde düşünülmesi gereken başka bir probleme işaret etmektedir. Bu nedenle Sözlük'ün bir kısım yazarları tarafından kullanılan eril dili, toplumsal algıda hâkim olan kadın imgesinin bir nevi yansıması olarak kabul etmek yanlış olmayacaktır.

Tablo 9: Komplo Teorileri İçeren Yorumlar

1	“birileri adolf hitler'in mükemmel ırk hayalini gerçekleştiriliyor. kronik hastalığı olanlar tehlikede.”
2	“kesinlikle biyolojik silah. en çok etkilenenler iran, çin,italya, fransa , trump”
3	“dünyada 100 yıllık ekonomik ve sosyal bir sistem kurulacak , bu nedenle oluşturulmuş yapay virüs”
4	“bir cia-pentagon urunu olduğu söylenmekte dis basında. cin'i adam etmek/buyumesini yavaslatmak ve ab'yi tekrar abd gudumu haline getirmek amaçlanmaktadır ilgili video”
5	“önümüzdeki yıllarda beklenen emeklilik fonu yüzünden patlak verecek global ekonomik krizden önce yaşlıları ağırlıklı olarak öldüren bir salgın ortaya çıkıyor. aynı zamanda global ısınma ve kirlilik artarken insanlar evden çıkmadığı için azalıyor. kapitalizm artık sürdürülebilir de olmak zorunda kalacağı bir modele geçmesi gerekiyor.”

583 yorumun 32'si bu kategoriye aittir. Daha önce de ifade edildiği üzere pandemi sadece büyük bir sağlık krizi değildir; pandemi ayrıca insanlarda farklı nedenlerden dolayı oluşturduğu kaygı nedeniyle sosyal bir olgudur da. Bu nedenle insanlar bu gibi olağanüstü durumlarda normalin dışında söylemlerde, hal ve hareketlerde bulunabilmektedirler. Bu kategorideki yorumlara bakıldığında bu tespitin yerinde bir ifade olduğu söylenebilir.

Tablo 10: İrkçi Söylemler İçeren Yorumlar

1	“çin denen dümbük ülkenin yaptığı tam olarak şudur” “çin tarafından yapıldığı iddia edilen virüs. usa iddiası o şekilde. bir doktoru göz altına almışlar amerika'da.
2	belki de yanlışlıkla sızdı ve kontrolden çıktı. her şey mümkün. çinliler bir çeşit yam yam zaten. yarasa yenir mi orospu çocukları!”
3	“her an çinlilere beddua etme sebebim. hepinizin abv. hayatım mahvoldu yahu.” “dünyanın öbür ucunda açlıktan yarasa yiyen, çamurdan su içen, pislikten kolera olan insandan artık herkes sorumlu. maddi durumum iyi diyip bana bir şey olmaz devri geçti. dünyanın her yerindeki her türlü açlık
4	ve adaletsizlikten herkes sorumlu. bu virüs bunu öğrenmek istemeyenlere bunu hatırlattı sadece.” ulan çinliler ben sizin kalıbınıza tükürem, ne bok sardınız başımıza, savaş mavaş derken şimdi gündem
5	olan bu lanet virüsü saktunuz hayatımıza. korku filmine giriş yaptık resmen, kimse kimseye güvenemiyor. bakalım film nasıl bitecek?

Tablo 10'da yer alan bu örnekler, pandemiyle ilgili her türlü duygu ve düşüncenin ırkçı söylemlerle ifade edildiği görüşleri kapsamaktadır. 583 görüşün 17'si bu kategoriden oluşmaktadır. Ekşi Sözlük, kaynağını toplumun birer parçası olan bireylerin oluşturduğu, bu nedenle de toplum tarafından üretilen her türlü duygunun ve düşüncenin de vücut bulduğu bir mecra olarak toplumsal pratiklere ilişkin önemli veriler içermektedir.

Bu çerçeveden ilgili yorumlara bakıldığında pandeminin tek sorumlusu olarak görülen Çin'e karşı, yazarlarda bariz bir şekilde kendini gösteren bir nefret duygusunun dil aracılığıyla dışa vurulduğu görülmektedir. Çin'i aşağılayan diğer uluslardan ötekileştiren ve hedef göstererek düşmanlaştıran bu yorumlar ırkçılık da içermektedir.

5.Sonuç

WHO tarafından küresel bir salgın olarak ilan edilen Covid- 19, insanları sadece beden ve ruh sağlığı açısından etkilememiş, insanların ekonomik durumlarını, kurulu düzenlerini ve beraberinde sosyal yaşamlarını da olumsuz etkilemiştir.

Nitekim birbirinden farklı sosyo-ekonomik ve kültürel yapılar ile dünya görüşlerine sahip sayısız insan salgının kendilerine ne hissettirdiğini, bu süreçte yürütülen politikalarla ilgili neler düşündüklerini yeni medyanın popüler platformlarından biri olan Ekşi Sözlük aracılığıyla dile getirmişlerdir. Yorum analizlerinin sekiz kategori içerisinde değerlendiriliyor olması Sözlük'ün birbirinden oldukça farklı kimliklere ev sahipliği yaptığını da göstermektedir. Ayrıca yorumlarda kullanılan dil ve üslup farklılığı da heterojen olan bu yapıya atıfta bulunmaktadır. Dolayısıyla bu platform aracılığıyla dile getirilen her türlü görüş, pandeminin toplumsal boyutlarını görebilmemiz açısından önemli görülmektedir.

Nihayetinde İşleyen'in de belirttiği gibi;

“Katılımcı sözlüklerde, konu kısıtlaması olmaması, katılımcı yazarların fikirlerini diledikleri gibi beyan etme özgürlüklerinin bulunması, katılımcıların diledikleri konuyu gündeme getirme özgürlükleri ve yazarların konu ile ilgili beyanlarını sunarak fikir çeşitliliği oluşturmaları açısından bakıldığında kamusal alanın varlığı görülmektedir” (2019: 60). Bu çerçevede sanal bir kamusal alan olduğu düşünülen Ekşi üzerinden, pandemiye ilişkin elde edilen bu verilerin sosyal bir olgu olarak, gelecek dönemler için de tarihsel doküman niteliğinde olacağı düşünülmektedir.

Bu araştırmada, insanların bu çapta ciddi bir salgınla karşılaşabilecekleri ihtimalini hiç düşünmediklerini ve yine salgının ortaya çıkış nedeni ile seyrine ilişkin çelişkili söylemlerin, insanlardaki kaygı düzeyini tetiklediği sonucuna varılmıştır. Ayrıca katılımcıların bu eleştirilerinden yola çıkılarak, ilgili kurumlara karşı güven problemi yaşadıkları ve yaşanan bu güven probleminin de insanların çeşitli komplo teorileri üretmelerine neden olduğu tespit edilmiştir.

Öte yandan birçok katılımcı, pandeminin ortaya çıkış nedenini ile yayılımını bireysel ve toplumsal duyarsızlıkla ilişkilendirmiştir. Bu duyarsızlık kavramının içerisinde; iklim değişikliği, ülkeler arası ekonomik eşitsizlikler, bireyler arasındaki eğitim eşitsizliği ve gelir uçurumu, devletlerin yönetim politikaları ve bireylerin salgın sürecinde göstermiş oldukları rehavete yönelik eleştiriler bulunmaktadır.

Ekşi Sözlük kullanıcıların bir diğer eleştirisi medyaya yönelik olmuştur. Medyada özellikle de sosyal medyada konuyla ilgili yalan yanlış birçok haberin yer alması ve medya içeriklerinde çelişkili ifadeler yer verilmesi bu eleştirilerin nedenleri arasında sıralanabilir. Bununla beraber yazarların, yorumlarında kullanmayı tercih ettikleri kavram ve terimlerin yanı sıra yorumlarının altına koydukları linkler de ideolojik görüşlerine göre farklılık göstermektedir. Bu bağlam içerisinde araştırmadan çıkan bir diğer sonuç ise; Sözlük yazarlarının, kendilerine göre güvenilir buldukları farklı mecralarda yayımlanan bilgi ve haberleri diğer kullanıcılarla paylaşma ihtiyacı duymalarıyla ilgilidir. Daha açık bir ifadeyle bu platformu, kendilerini diğerlerinden ayıştırdıkları bir habitat olarak görmekteyler.

Göz ardı edilmemesi gereken bir diğer sonuç ise bazı katılımcıların duygu ve düşüncelerini ifade ederken cinsiyetçi ve ırkçı söylemleri tercih etmiş olmalarıdır

Elbette ki internet, sağladığı hızlı erişimle etkileşimi kolaylaştırmaktadır ve bu özelliği nedeniyle de belli bir oranda kamusal alan niteliği de taşımaktadır. Ancak yapılan bazı araştırmalara göre Türkiye’de internet içeriklerinde dil ve üslup açısından sıkıntıların olduğu, kullanıcıların medeni olmayan tavırları sık sık sergiledikleri sonucu ortaya çıkmıştır (İşleyen, 2019: 54-55). Nitekim Ekşi de içinde var olduğu kültürden kendini soyutlayamamıştır. Yazarlar, bilinçli ya da bilinçsiz olarak kullandıkları dil ve üsluba yeterince özen göstermemişlerdir. Bir diğer önemli husus ise; yazarların salgının ciddiyetini göz ardı ederek konuya yaklaşımları ve konuyu gerçek bağlamından uzaklaştıracak ifadeler yer vermiş olmalarıyla ilintidir. Bu durum Sözlük'ün denetim mekanizmasının ne kadar sağlıklı işlediğiyle ilgili tereddütlere neden olabilmektedir.

Çünkü unutulmamalıdır ki yazarların, dil dolayısıyla bireysel ve toplumsal kaygılarını ifade ederken kullanmış oldukları her türlü dilsel şiddet, cinsiyetçi, ırkçı, aşağılayıcı ve dışlayıcı söylemleri yeniden üretime sokmaktadır.

Teşekkür

Bu çalışma 16-17-18 Mayıs 2022 tarihlerinde düzenlenen 9. Uluslararası İletişim Günleri / Dijital Çağda İletişim Sempozyumu’nda sözlü olarak bildiri özetinin genişletilmiş halidir.

Kaynakça

Açer, T.M. (2020). Kamusal Alanın Yeni Yüzü Ekşi Sözlük Üzerinden Toplumsal Cinsiyet, İktidar ve Beden Analizi, *Erciyes İletişim Dergisi*. 7(2). 767-788.

Alankuş, K. S. (1995). *Temsili Kamuoyu, Kamusal Alan, Kamusal İletişim, Kamular ve Kamusal Mekânlar*. (Yayımlanmamış Doçentlik çalışması) Ankara: Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi.

- Arendt, Hannah (2013). İnsanlık Durumu. İstanbul: İletişim Yayınları
- Armağan, A. ve Deniz, Ş. (Aralık 2012). “Çocuk İstismarının Sosyal Paylaşım Platformlarında Temsil Biçimleri: Pozantı Cezaevinde Kalan Çocuklar Örneğinin Ekşi Sözlük’te Sunumu”, *The Journal Of Academic Social Science Studies*. 5 (7), 69-88.
- Aslantürk, G. ve Turgut, H. (2015). 8284 Vakası: Ekşi Sözlük’te Cinsiyetçi Kamusal Alanın Yeniden Üretilmesi. *İlef Dergisi*. 2(1), 45-76.
- Baltacı A. (Haziran 2018). Nitel Araştırmalarda Örneklem Yöntemleri ve Örnek Hacmi Sorunsalı Üzerine Kavramsal Bir İnceleme. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1),231-274.
- Biçer Olgun, H. (2017). Jürgen Habermas, Hannah Arendt ve Richard Sennett’in kamusal alan yaklaşımları. *Sosyolojik Düşün*, 2(1), 45-54.
- Brooks, S. K., Webster, R. K., Smith, L. E., Woodland, L., Wessely, S., Greenberg, N.,y Rubin, G. J. (2020). *The psychological impact of quarantine and how to reduce it: rapid review of the evidence*. 912–920. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(20\)30460-8](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(20)30460-8) / 10. Eylül. 2022.
- Castells, M. (2012). *İsyen ve Umut Ağları İnternet Çağında Toplumsal Hareketler*. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Çalışkan. O. (2014). Kamusal Alan Bağlamında Ağ Toplumu ve Yeni Kamusal Alan Arayışı. *Maltepe Üniversitesi · İletişim Fakültesi Dergisi*. 1(1), (41-62)
- Çelik H. ve Ekşi H. (2008). Söylem Analizi, *Selçuk İletişim Dergisi*. 27(27), 99-117.
- Dursun, O, ve Yıldız F. (2022). Yeni Medya ve Kamusal Alan: İletişim Akademisyenlerinin Perspektifi, *Connectist: İstanbul University Journal of Communication Sciences*, 62, 1-32
- Ekşi Sözlük. covid-19, <https://eksiozluk.com/covid-19--6362411>, (Erişim Tarihi: 15.05.2020).
- Gencer, N. (Aralık 2020). Pandemi Sürecinde Bireylerin Koronavirüs (Kovid-19) Korkusu: Çorum Örneği, *Uluslararası Sosyal Bilimler Akademi Dergisi* 2(4). 1153-1172
- Gürel, E. ve Yakın, M. (2007). Ekşi Sözlük: Postmodern Elektronik Kültür. *Selçuk İletişim Dergisi*. 4(4) 203-219.
- Fairclough N. ve Graham P. (2020). *Eleştirel Söylem Çözümlemesi olarak Marx: Eleştirel Yöntemin Yaratılış ve Küresel Sermayenin Eleştirisi ile Bağlantısı*. (147-197). Söylem ve İdeoloji. İstanbul: Su Yayınevi
- Fetvacı, Z.Z. (2022). *Haber Kaynağı Olarak Sosyal Medya Kullanım Tercihleri: Ekşi Sözlük Örneği*. İstanbul: Maltepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
- İşleyen, A. (2019). İnternet, kamusal alan ve demokrasi: Ekşi Sözlük'te bedelli askerlik tartışmaları örneği Nosyon: *Uluslararası Toplum ve Kültür Çalışmaları Dergisi*. 2, 50-63
- Habermas, J. (2004). Kamusal alan. *Kamusal Alan* (95-102). İstanbul: Hil Yayınları
- Koç, C. (2015). Neoliberalizmde devlet ve kamusal alan üzerine bir bakış. *TBB Dergisi*. 117. 91-116.
- Miskinov, Y. (2010). “Discursive qualities of public discussion on the Russian internet: Testing the Habermasian communicative action empirically”. Online Deliberation Fourth International Conference, C. F. Machintosh (ed.) University of Leeds, s. 60-75.
- Porsuk. A. Ö., ve Çerit, Ç. (2021). Sosyal Medyada Covid-19 Aşısı Tartışmaları: Ekşi Sözlük Örneği, *Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi*, 24(2), 342-
- Özçetin B.; Tümay Arslan, U. & Binark, M. (2012). Türkiye'de internet, kamusal alan ve demokratik kanaat oluşumu. *Folklor/Edebiyat*, 18, 72(4), 51-76.
- Özdemir, D. Y. (2015). “Taciz Anlatılarında Cinsiyetçi Söylemlerin Yeniden İnşası: #Sendeanlat”, *Hacettepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Kültürel Çalışmalar Dergisi*. 2(2). 80-103.
- Özer, Ö. (2015). Teun Adrian Van Dijk Örneğinde Eleştirel Söylem Analizi. *İletişim Araştırmalarında Yöntemler Uygulama ve Örnekleri*. (202-237). Besim Yıldırım (edt.) Konya: Literatürk Yayınları
- Sarıbay, Y.Ş. (2000). *Kamusal Alan Diyalojik Demokrasi Sivil İtiraz*. İstanbul: Alfa Yayınları
- Sennett, R (1996). *Kamusal İnsanın Çöküşü*. Serpil Durak ve Abdullah Yılmaz (çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Şantaş, F. ve Kahraman, G. (2017). Sağlık Çalışanlarına Yönelik Algı: Hekim, Hemşire ve Eczacının “Ekşi Sözlük”te Sunumu, *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, 8 (9). 207- 226.,

Şadiye, D. (2012). Çocuk İstismarının Sosyal Paylaşım Platformlarında Tensil Biçimleri: Pozantı Cezaevinde Kalan Çocuklar Örneği Ekşi Sözlük'te Sunumu, *The Journal of Academic Social Science Studies*.5(7). 69-88.,

Şener, G. (2006). İnternet ve Demokrasi İlişkisine Dair Eleştirel Bir Yaklaşım, *inet-tr'06 - XI. "Türkiye'de İnternet" Konferansı Bildirileri*.

https://www.academia.edu/4458593/%C4%B0nternet_ve_demokrasi_ili%C5%9Fkisine_dair_ele%C5%9Ftirel_bir_yakla%C5%9F%C4%B1m

Taşcıoğlu R. ve Kekeç G. S. (Kasım 2018). Özgecan Aslan Cinayetinin Dijital Platformlarda Yansıması: Ekşi Sözlük Üzerine Bir İnceleme. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 30. 439-452.

Tuncer, Ç. P. (2020). Sosyal Medya ve Şiddet: Ekşi Sözlük'te Çinli Algısı. *İnsan&İnsan*, 7(25). 65-84

Yalçın, N. (2015). *Sosyal Medyada Simgesel Şiddet: Ekşi Sözlük Örneği* (Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi). Denizli: Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yazıcı, T. (2016) "Yeni Medyanın Nefret Dili: Suriyeli Mültecilerle İlgili Ekşi Sözlük Örneği, *Global Media Journal*. 7 (13), 115-136.

Yıldırım, A. (2020). Dijital Çağda Dijital Pandemi: Türkiye'de Covid-19 Gündemi, *Intermedia International e-Journal* , 7(13): 381-401.,

Yılmaz, A., vd. diğerleri, (2021). COVID-19 Süresince İnsanların Sosyal Ağlar Üzerinde Dışa Vurdukları Duygusal Tepkilerin Doğal Dil İşleme Yöntemleriyle Tespit Edilmesi Ekşi Sözlük Örneği, *ACTA INFOLOGICA*, 5(2):319-331

Yücel, R. (2017). Yazılı Kültür–Dijital Kültür Bağlamında Mesajın Değişen Yapısı (Örnek Olay: Ana Britannica Ansiklopedisi ile Ekşi Sözlük Karşılaştırması. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Antalya: Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İletişim Ana Bilim Dalı.

Zıraman, D. E. (2018). *Kamusal Bir Alan Olarak İnternette Kimlik Tartışmaları: Ekşi Sözlük'te Hrant Dink ve Tahir Elçi Başlıklarının Söylem Analizi* (Yayımlanmamış doktora tezi). İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü